

«ІСТОРІЯ ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ»

Один випуск на місяць, індекс 49669

Засновник ТОВ «Видавнича група «Основа»»
Свідоцтво серія KB № 16551-5023P від 08.04.2010

Головний редактор: *Наталія Морозова.*
Дизайн та верстка: *Олексій Пилипенко.*

Редакція може не поділяти точку зору автора.
Автори публікацій відповідають за достовірність фактів, цитат, власних назв.

Відповідальність за рекламну інформацію несе рекламодавець.
Рукописи не рецензуємо і не повертаємо.

Адреса для листування:
«Історія для допитливих»
61001, вул. Плеханівська, 66, «ВГ «Основа»»
Тел. (057) 731-96-33
e-mail: history@osnova.com.ua
www.osnova.com.ua
Виготовлено в друкарні «Тріада+»
м. Харків, вул. Киргизька, 19, тел. (057) 757-98-16,
тел/факс (057) 703-12-21

Підписано до друку 22.04.2011

Формат 70х100/16. Папір крейдований.
Гарнітура «Агора». Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 3, 25.
Зам. № 11-05/29-01.

Використано матеріали сайтів:
wikipedia.org, wikimedia.org, panoramio.com, primetour.ua,
tubeyak.com

Усі права захищені.
Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавнича група «Основа»»

@ТОВ «Видавнича група «Основа», 2011 р.

- 2 Справа державного значення
- 6 Вісім кроків у вічність
- 10 Війна Івана Кожедуба
- 16 Хто такі козаки-характерники?
- 18 Мовою міфів та історії
- 20 Малюнок-загадка
- 22 Крила, лапи і хвости теж наближали Перемогу
- 28 Велика містифікація
- 34 Видатні події травня
- 36 Інтернет-новини
- 37 Горщик із казки
- 38 Завдання для змагання

Справа державного значення

Спартанці жили війною. Тому виховання молодого покоління було в Спарті справою державного значення. Письменник і філософ Ксенофонт вважав, що запорукою успіхів Спарти було вміння слухати і... наказувати. Саме цього вчили спартанців від самого дитинства

Народжені воювати

Виховний процес у Спарті починався з перших днів життя дитини. Новонародженого спартанця приносили до ради старійшин. Дитину оглядали, і якщо вона була міцною і здоровою, її віддавали батькові. Якщо ж немовля виявлялося кволим або хворим, його кидали у прірву.

Спартанські матері ніколи не сповивали і не переховували своїх малюків. Їх загартовували від самого дитинства, залишаючи на сонці, вітрі або під дощем. Коли діти підросли, їх вчили не боятися темряви й самотності, замикаючи в кімнаті на цілу добу. За будь-яку провину дітей карали палицями.

Сім'я закладала головні якості майбутнього захисника держави: зневажати біль та страх.

Екстрим по-спартанськи

Із семи років хлопчики залишали сім'ю. Від цього моменту їх вихованням займалася держава. Діти потрапляли до державної школи, де вони не тільки вчилися, а й жили разом зі своїми однолітками. Метою цього виховання була підготовка дітей до самостійного життя. У них виховували якості ідеального воїна: беззаперечне підпорядкування наказам, витримку, мужність і презирство до смерті.

Хлопчиків ділили на агели, що в перекладі з грецької означає «стада». Серед хлопців вибирали найбільш тямущого і спритного хлопчика — ірена — командира загону. Керували вихованням педономи — найкращі громадяни, що прославилися в боях. Молодші діти беззаперечно слухалися старших товаришів і корилися кожному дорослому спартанцю як своєму батькові. Так спартанці з самого дитинства навчалися командувати і коритися.

Діти займалися бігом, плаванням, боротьбою, метанням дисків і дротиків. Крім того, як і всі хлопці, маленькі спартанці часто билися. Дорослі уважно спостерігали за бійками, щоб похвалити тих, хто проявив себе гарним воїном, і покарати палицями тих, хто повівся неналежним чином.

Коли спартанцеві виповнювалося дванадцять, умови його утримання й виховання суворішали. Юні спартанці ходили голодні й обірвані: їм видавали один плащ на рік, а їжу вони повинні були здобути самі (простіше кажучи, вкрасти).

Уроки життя

У п'ятнадцять років хлопчиків очікувало ще кілька випробувань. Перше з них — показовий бій. Юнаки могли використовувати в цьому бою будь-які засоби, крім зброї. Хлопці дряпалися, штовхалися й кусалися,

Діти намагалися якомога ретельніше приховати своє злодійство.

Зберігся переказ про хлопчика, який вкрав лисеня і заховав його під плащем. По дорозі додому він зустрів воїнів, які заговорили з ним. Звірятко розпороло йому кігтями і зубами живіт. Але, не бажаючи видати себе, хлопчик кріпився і продовжував бесіду, поки не впав замертво. Цей його вчинок дітям переповідали як подвиг

Вигнання спартанського хлопчика в гори

намагаючись у будь-який спосіб здобути перемогу. До речі, на переможця чекала не святкова трапеза, а жорстоке побиття різками на вівтарі Артеміди. Але молоді спартанці вважали за краще померти так, аніж видати хоч єдиний стогін. На цьому випробування не закінчувалися. Ті, що вижили, вирушали на цілий рік у гори. Юнаки повинні були самі добувати собі їжу, мало спати і бути напоготові, щоб ніхто не міг їх вистежити чи захопити зненацька.

Це було справжнє військове випробування. Ті, хто витримав його, ставали іренами і починали готувати нове покоління майбутніх воїнів.

Але це зовсім не означало, що навчання добігло кінця. Протягом наступних п'яти років держава приділяла увагу інтелектуальному розвитку юнаків. До навчальної програми юних спартанців було введено такі предмети, як граматика і музика.

Вперед і з піснею!

Спартанців готували для війни, під час якої належало говорити по-військовому: точно і стисло. Тому юних спартанців привчали висловлювати свої думки чітко, але водночас вишукано. Кількома словами треба було виразити багато чого. Змушуючи дітей тривалий час мовчати, їх привчали давати влучні, глибокодумні відповіді. Натомість грамоти в Спарті навчали лише в межах необхідності:

Одного філософа якось запитали, де він зустрічав гарних людей. «Гарних людей, — відповів той, — ніде, а гарних дітей — у Лакедемоні»

щоб юнаки вміли прочитати наказ і підписати своє ім'я. При цьому більше часу приділяли танцям та музиці. На думку спартанців, музика об'єднувала людей, створювала відчуття згуртованості і сили, тому дітей від самого дитинства вчили військових танців і хорового співу. Хлопчики хором співали в агелах, чоловіки — на святах, воїни — на полі бою. У цих піснях прославляли героїв, полеглих за Спарту, і закликали до подвигу. Танцювали спартанці на релігійних святах і бенкетах.

Коли спартанцеві виповнювався 21 рік, йому надавали право брати участь у святах та спільних трапезах чоловіків, на яких присутні обговорювали державні та військові справи. Іноді молодим людям навіть дозволяли висловити свою думку, але в більшості випадків вони мали сидіти мовчки, слухати більш досвідчених воїнів і набиратися мудрості. Обов'язкове військово-виховання

Виховання спартанських дівчат мало чим відрізнялося від виховання юнаків. Від самого дитинства дівчаток вчили бігати, стрибати, боротися, метати диски та дротики. Багато часу приділяли танцям і співу. Дівчата, що витримали навчання, діставали право брати участь у військових походах і святах

юнаків закінчувалося, коли їм виповнювалося 30 років: після цього спартанці ставали повноправними громадянами.

Наталя Морозова

Двобій із вовком під час вигнання

Вісім кроків у вічність

Пам'ятників цієї війни у світі багато, бо майже немає країни, якої б вона не торкнулася своєю страшною рукою.

«Історія для допитливих» обрала вісім незвичайних пам'ятників, присвячених Другій світовій війні. Оскільки саме число вісім — символ нескінченності, а в цих композиціях — справді назавжди — застигла пам'ять. Це скульптури, від яких серце трохи стискається та завмирає...

Крок перший. 53 пари стоптаного жіночого, чоловічого та дитячого взуття самотньо стоять на набережній Дунаю в Будапешті.

Це пам'ятник євреям, розстріляним саме тут у 1944–1945 роках. Фашисти примушували знімати взуття з метою економії...

Крок другий. Знову Будапешт. Меморіальний парк, присвячений пам'яті 600 тисяч угорських євреїв, що загинули під час Холокосту. У центрі меморіалу встановлено металеве дерево — Дерево Життя (плакуча

верба), кожен лист якого символізує одну жертву: на листі викарбувано імена загинувших. Навіть від легенького вітерця листя тремтить і тихо подзвонює, ніби нагадуючи про колишню трагедію...

Крок третій. Мінськ. Сімнадцять сходинок ведуть на дно яру. Ними спускаються люди, приречені на смерть. Меморіал називається «Яма», а сама скульптурна композиція — «Остання путь». Тут 2 березня 1942 року фашисти вбили п'ять тисяч в'язнів мінського гетто, а всього за період окупації міста в роки Другої світової війни знищено 100 тисяч євреїв... ▶

Крок четвертий. Красноярськ. Монумент «Діти війни». Первісно він був задуманий як пам'ятник дітям блокадного Ленінграда: багатьох із них у роки війни евакуювали до Красноярська.

Скульптурна композиція складається з двох дитячих фігур: дівчинка тримає в правій руці шматочок хліба — добовий пайок блокадників, поруч із нею малюк із бідончиком — із такими ходили до Неві набирати воду. Позаду них санчата, що служили для перевезення померлих на братські могили... Незабаром ідея пам'ятника розширилася, і він став символізувати всіх дітей воєнного часу; а оскільки його встановлення фактично збіглося з трагічними подіями в Беслані, само собою вийшло, що пам'ятник споруджували вже на честь дітей усіх воєн.

Крок п'ятий. Лондон. Пам'ятник жінкам Другої світової війни: імовірно, на вішалці висить залишений одяг... Зовсім як у Булата Окуджави: «Наши девочки платица белые раздали сестренкам своим...»

Крок шостий. Лондон. Пам'ятник усім тваринам, які воювали й гинули разом із британськими військовими. Напис лаконічний: «У них не було вибору». Коні, слони, бики, собаки, мули, голуби — у кожного зображення був свій історичний прототип, що захищав Велику Британію. Тут є навіть світлячки, які надавали велику допомогу солдатам під час Першої світової війни: їхнє світло дозволяло читати карти в окопах...

Крок сьомий. У центрі невеликого італійського містечка Беллуно — дві композиції, що їх розділено пішохідною доріжкою, як проваллям. Перша зображує жертв фашизму: виснажені люди-тіні за ґратами. Друга — фактично пам'ятник фашистам: переможений, прогнилий зсередини, зотлілий фашизм із піднятими руками (такі пам'ятники теж повинні бути — щоб не повторилося...).

Крок восьмий. І наостанок — Україна. Харків. Пам'ятник мешканцям зоопарку — і тим, хто загинув у роки окупації, і тим, хто врятувався. Мавпи Роза, Дезі та Гектор утекли з холодного вольєра і два роки окупації провели в будівлі Держпрому. Вижили розумники завдяки харків'янам, які в такий сутужний час підгодовували тварин. Більш докладно про цю історію можна прочитати на сторінках 25–27 цього номера журналу. ■

Лідія Калініна

Війна Івана Кожедуба

П'ята дитина в бідній селянській родині, уродженець маленького села на Сумщині, Іван Кожедуб став найрезультативнішим радянським льотчиком-винищувачем Великої Вітчизняної війни. Його тричі удостоювали найвищої нагороди — звання Героя Радянського Союзу

Дитинство

Одного разу на сільському гулянні юній красуні сподобався гарний хлопець у вишитій сорочці. Коли ж Микита прийшов свататися, нареченого прогнали геть: веселий хлопець виявився безземельним наймитом. Утім, закоханих це не зупинило...

Як не намагався Микита, розбагатіти аж ніяк не вдавалося. Сім'я була великою, жили бідно.

Іван народився 8 червня 1920 року. Наймолодший у сім'ї, у дитинстві він панічно боявся пожеж, води і навіть корів.

Іван дуже любив малювати. Батько, грамотій-самоук, сам навчив сина грамоти. Мріяв, що той стане художником.

Іван і сам прагнув вступити до Академії мистецтв — тієї, де навчався Шевченко, але життя повернулося інакше. Він вступив до технікуму, а коли в СРСР оголосили масовий призов молоді в авіацію, весь свій вільний час проводив в аероклубі.

У нього з'явилася заповітна мрія — підкорити небо.

Заговорений

Коли почалася війна, Іван Кожедуб, як найкращий курсант Чугуївської військової авіаційної школи, готував майбутніх пілотів-винищувачів у Середній Азії. Він подавав рапорт за рапортом — так він хотів на фронт, і нарешті в березні 1943 року його мрія здійснилася. Він був включений до складу бойової ескадрильї і направлений на Курську дугу.

Перше бойове завдання Кожедуба — захищати злітні смуги від літаків супротивника. Злітали парами — ведучий і ведений. У перші хвилини бою Іван втратив свого ведучого, і в той самий момент з'явилися «Мессершмітти». Їх було шість. Кожедуб

Дівчі Герой Радянського Союзу
льотчик І. М. Кожедуб перед вилітом.
1944 р.
Фотограф Б. Кудояров

кинувся в атаку і тут же почув тріск: ламався обшивка. Німці одразу відповіли прицільним вогнем. Льотчик, намагаючись вийти з-під обстрілу, повів свій літак до землі, але потрапив під вогонь своїх зеніток. Він ►

Іванові протягом усього життя надзвичайно щастило. Якимось ранньою весною разом із друзями він вирушив кататися на човні. Човен перекинувся, і хлопці загинули. Брат Сашко витягнув його буквально з дна річки. З того часу односельці й називали його «заговорений»

І. М. Кожедуб
після бойового вильоту

вижив дивом. У літаку нарахували понад 50 пробойн, а на самому пілоті не було жодної подряпини.

Гра в літачки

Після першої поразки Іван почав вивчати мистецтво повітряного бою. Він годинами малював схеми повітряних боїв. Ось тоді й стало в пригоді його дитяче захоплення. Льотчик аналізував схеми поєдинків, вивчав сильні і слабкі сторони супротивника. На папері навчався виходити з-під обстрілу, обчислював відстань до супротивника і подумки натискав на гашетку. Спочатку з нього кепкували, але коли рахунок повітряних перемог Кожедуба помітно збільшився, стало зрозуміло, що час ігор у літачки не втрачено даремно. Льотчик розробив власну тактику і стратегію повітряного бою.

Літав Кожедуб на Ла-5. Ви не повірите, але всі основні деталі цього літака були зроблені з дерева, а обшивка була полотняною. Якщо такий літак збивали німці,

він згоряв за кілька секунд. Упродовж усієї війни літак Кожедуба вороги не збили жодного разу. У сотнях повітряних боїв Іван Микитович не дістав жодного поранення. Йому неймовірно щастило.

У небі України

Під час свого 40-го бойового вильоту, на Курській дузі, 6 липня 1943 року льотчик-винищувач Кожедуб збив першого німця. Наступного дня — ще одного. Через два дні — двох.

Першу сутичку з найкращими німецькими асами на зустрічних курсах над Дніпром Кожедуб запам'ятав надовго. Він пішов у лобову атаку, але не встиг вчасно відкрити вогонь. Ворожі снаряди промайнули лише в кількох сантиметрах над його головою, розбивши рацію й перебивши тягу керма винищувача. Іван Микитович зумів посадити пошкоджений літак.

Наступного дня удача була на боці Кожедуба — довгою чергою він зумів прошийти ведучого пари месерів, які намагалися збити літак, що відстав від свого ряду. У боях за Дніпро льотчики полку, в якому воював

У перервах між боями льотчики відпочивали: співали і танцювали. Співати Іван не вмів, але гопак танцював із задоволенням. Танцював Кожедуб навіть із ведмедицею. У льотчиків була ручна ведмедиця Зоряка, яка супроводжувала пілотів, де тільки можна і дуже любила танцювати

Кожедуб, виграли поєдинок в асів Герінга. Тільки упродовж 10 днів напружених боїв Іван Микитович збив 11 ворожих літаків. Свою першу зірку Героя Радянського Союзу І. М. Кожедуб отримав 4 лютого 1944 року.

Під час одного з боїв вогонь із палаючого «юнкерса» перекинувся на «лавочкіна» Кожедуба. Льотчик хотів вистрибнути з парашутом, але вчасно згадав, що ►

На цьому Ла-7 «Білий 27» І. М. Кожедуб літав навесні 1945 року в Німеччині. На борту зображені 62 білі зірочки, за кількістю отриманих перемог, та дві зірки Героя Радянського Союзу

У льотній біографії
Кожедуба числяться
також два збитих
у квітні 1945 р. літаки
Р-51 «Мустанг» ВПС США,
які атакували
його, прийнявши
за німецький літак.

Щоправда, ці літаки
не були зараховані
до списку перемог
Кожедуба. Про це
намагалися навіть
не говорити, адже були
збиті літаки союзника

під ним позиції противника. Іван побачив
унизу колону німецьких автомашин і з ша-
леною швидкістю спрямував машину вниз.
Або зіб'є полум'я з літака, або загине разом
із ворогами. Вітер збив вогонь. Якимось ди-
вом пілот вийшов із піке. У нього було таке
відчуття, що земля відштовхнула його і від-
кинула в небо.

Четверта Золота Зірка

Останній повітряний бій Кожедуб про-
вів у небі над Берліном — збив два літаки.
У серпні 1945 року Іван Микитович став Тричі
Героєм Радянського Союзу. На його рахунку
було 330 бойових польотів, 120 поєдинків
і 62 повітряні перемоги. Після війни він всту-
пив до Військово-повітряної академії. Їздив

Герой Радянського Союзу
капітан Іван Микитович Кожедуб
поряд із винищувачем Ла-5ФН,
що був збудований на кошти бджіловода
В. В. Конєва зі Сталінградської області

на заняття в електриці. Саме там і відбулася найголовніша зустріч у його житті. У вагоні він побачив струнку серйозну дівчину, спробував заговорити з нею. Але Вероніка пішла, навіть не глянувши на нього. Її ім'я він дізнався тільки через кілька місяців. Вони зустрілися знову, і Іван більше не дав їй піти. Вероніка стала його дружиною. Сам Кожедуб говорив, що він тоді отримав свою головну нагороду — четверту Золоту Зірку — Вероніку.

Ко Же Дуб

1950-го року Іван Кожедуб вилетів у секретне відрядження. Льотчики вирушили на війну в Кореї.

Це було початком протистояння двох наддержав — СРСР і Америки. Після закінчення Другої світової Сталін і президент США Трумен розділили відібрану у японців Корею. Північна Корея за підтримки Китаю та СРСР розпочала громадянську війну. Колишні брати по зброї зішлись в небі над Кореєю.

У Кореї наші льотчики носили китайську форму і користувалися псевдонімами. Івана Микитовича жартома називали льотчик Ко Же Дуб. Насправді він воював під псевдонімом Крилов. Щоправда, радянське командування заборонило полковнику Кожедубу брати участь у військових операціях. Північна Корея була оголошена агресором. Тому участь СРСР у цій війні була таємницею. А якщо Тричі Героя зіб'ють? Це буде найгучніший міжнародний скандал. Але втримати Кожедуба на землі не було жодної можливості. За американськими даними, Кожедуб збив у Кореї 17 їхніх літаків. Після війни в Кореї видатний льотчик продовжував літати і багато зробив для своєї улюбленої авіації.

8 серпня 1990 року Маршала авіації Івана Микитовича Кожедуба не стало. ■

Наталя Зверєва

Тричі Герой Радянського Союзу льотчик І. М. Кожедуб серед земляків. 1946 р.
Фотограф М. С. Редькін

Хто Хара

Наша рубрика продовжує давати відповіді на складні запитання. Ми приходимо вам на допомогу, надаючи можливість здивувати вчителя власними знаннями

С. Якутович.
Екзиз костюма курінного Кукубенна для кінострічки «Тарас Бульба»

такі козаки- хперники?

Від легенди до сьогодення

Імена козаків-характерників оповите величезною кількістю легенд. До нашого часу дійшли оповідання про невеличкі загони характерників, що могли вщент розбити цілу армію супротивника. Їм приписували різні магічні здібності: вміння відчувати кулі, якими поцілювали в них, невразливість до ножів та шабель, вміння проходити крізь стіни, ставати невидимими та перекидатися на вовків.

Подейкують, що магічні сили характерників не зникали навіть після смерті і їх рештки, які вояки приносили на поле бою, допомагали козакам перемагати. Наприклад, існує легенда, що, коли помер Іван Сірко, козаки цілих п'ять років його не ховали. Вони весь час возили його тіло із собою в походи. Кажуть, що це дозволяло їм перемагати удвічі сильнішого ворога.

Козацький «спецназ»

Але наскільки це все реально? Найімовірніше, поява легенд про надприродні здібності характерників була зумовлена страхом ворогів перед цими нездоланими воїнами. Якщо проводити паралелі із сучасним світом, то їх можна називати козацьким «спецназом». Недарма слово «характерники» походить від сильного характеру, від міцної волі.

Це була закрыта, відділена від решти козаків еліта козацького війська. Хлопчик, зойно навчившись ходити і говорити, ставав джурою (учнем-служкою) при старому характернику. Він і навчав дитину військових премудростей — бою із шаблею, вогнепальною зброєю та голірuch, тактики та стратегії, маскуванню та медицини. Виконуючи складні фізичні та психологічні вправи, майбутні характерники вчилися виробляти блискавичну реакцію, легкість, гнучкість та витривалість. Значна увага приділялася й опануванню різних наук.

Саме тому характерники ставали не лише розвідниками, а й радниками при козацькій старшині. Така школа дозволяла їм виконувати надскладні для інших завдання, проходити там, де звичайна людина могла загинути, виживати в екстремальних умовах і перемагати в майже безнадійних битвах. Не дивно, що вороги боялися характерників та приписували їм магічні здібності! Згадаймо Івана Сірка. Його, одного з найвідоміших характерників, турки називали Урус-Шайтан — Руський Диявол. До речі, крім Сірка, характерниками були майже всі відомі козацькі воєначальники: Петро Конашевич-Сагайдачний, Северин Наливайко, Іван Богун, Максим Кривоніс. Це були вмілі і безстрашні воїни, вправні настільки, що їх усе запорозьке військо вважало чаклунами. ■

Павло Фатін

Реконструкція храму
Артеміді Ефеської

Ми часто-густо вживаємо
ті чи інші крилаті вислови.
Але з часом забуваємо хто це
сказав, коли, з якого приводу
і що, власне, автор мав
на увазі? На ці запитання
продовжує давати
відповіді наша рубрика

Мовою міфів та історії

Геростратова слава

У славній Греції, в місті Ефес стояв храм богині полювання й родючості Артеміді. І був цей храм однією із найпрекрасніших і найдивовижніших споруд свого часу. Він був настільки прекрасний і величний, що його й донині вважають одним із чудес

стародавнього світу. Збудував цей храм архітектор Фідій, чиє ім'я після цього набуло гучної слави. І жителі Ефесу тривалий час пишалися цим дивом. Але... одного літнього вечора 356 р. до н. е. храм запалав. А палій стояв і дивився, навіть не думаючи тікати.

Літературне задзеркалля

Його схопили та віддали під суд. На суді виявилось, що Герострат (так звали зловмисника) зробив це через заздрощі та бажання прославитися. Палій вважав, що, спаливши храм, він здобуде визнання у всіх греків, а його ім'я назавжди залишиться в історії. Суддя обурився таким нахабством, бо підсудний вихвалявся святотатством, яке вчинив. Вирок суду був суворим: Герострата засудили на смерть, а всім грекам наказали забути його ім'я. І ще не один десяток років вісники мандрували по Греції та проголошували: «Забудьте ім'я Герострата, що через особисте честолобство спалив храм Артеміді». Але грецький історик Феопомп описав у своїй книзі цю подію і назавжди зберіг ім'я Герострата для нащадків. Таким чином, Герострат домогся свого — він здобув безсмертну, хоч і ганебну, славу.

Ганебна слава, слава, що дорівнює довічному прокляттю, — саме таке значення має нині крилата фраза «Геростратова слава».

Утім, існує й інша думка. За часів, коли жив Герострат, значна частина Греції, зокрема місто Ефес, перебувала під владою Персії. Можливо, Герострат, як і його земляк філософ Геракліт, вважав, що нове може початися лише тоді, коли знищено старе. Тоді хід думок знаменитого палія стає зрозумілим: Греція потребує зміни того ладу, що привів її до персидського панування; отже, щоб змінити щось, треба зруйнувати старе, розпочавши насамперед із символів старого ладу — величного храму Артеміді.

Про те, як усе було насправді, ми навряд чи дізнаємося, тож ім'я Герострата й надалі вживатиметься як синонім людини, що хоче здобути славу будь-якою ціною, навіть шляхом скоєння злочину. ■

Павло Фатін

А Герострат не верил в чудеса.
Он их считал опасною причудой.
Великий храм сгорел за полчаса,
и от него осталась пепла груда.

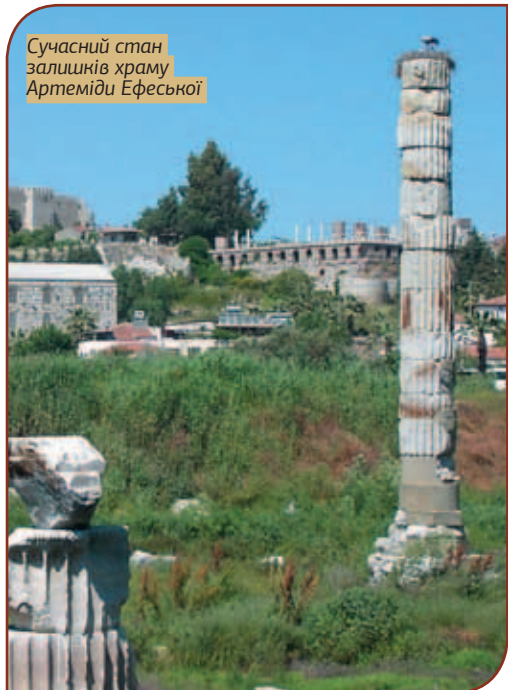
Храм Артемиды. Небывалый храм
по совершенству линий соразмерных.
Его воздвигли смертные богам —
и этим чудом превзошли бессмертных.

Но Герострат не верил в чудеса,
он знал всему действительную цену.
Он верил в то, что мог бы сделать сам.
А что он мог? Поджечь вот эти стены.

Не славолюбец и не фантазер,
а самый трезвый человек на свете —
вот он стоит. И смотрит на костер,
который в мире никому не светит.

Фелікс Кривін

Сучасний стан
залишків храму
Артеміді Ефеської

Велика містифікація

1807-го року дворянина
Олександра Соколова зарахували
юнкером до Кінно-Польського полку.
Він відзначився у боях із французами,
отримав із рук імператора
за хоробрість Георгіївський хрест
і його було підвищено
до офіцера. Утім, це було
справою звичайною.
Але незабаром сталася
подія, яка наробила
чимало галасу.
Юнак виявився...
дівчиною!
Її звали Надія
Андріївна
Дурова

«Дякуй Богові, що ти не вбивця!»

Так сталося, що пригоди дівчинки почалися до її народження. Її мати, Надія Іванівна, — дивовижна красуня — походила з родини багатих полтавських поміщиків Олександровичів. Тож зрозуміло, що майбутній дід Надії Андріївни аж ніяк не погодився на шлюб своєї доньки з бідним гусаром. Ротмістр Андрій Васильович Дуров був власником одного-єдиного села десь у Вятській губернії. Однак молодих це не зупинило. Незабаром вони втекли і таємно повінчалися. Поміщик, не тямлячи себе від гніву, прокляв нерозумну дочку.

До речі, юна красуня доволі швидко пошкодувала про свій непослух. Панночка, що звикла до розкошів, тяжко переживала труднощі армійського життя. Надія Іванівна писала до батька, бажаючи пробачити її, нещасну, але він залишався глухий до її вмовлянь. Залишалося сподіватися, що з народженням онука дід забуде про образи. Надія мріяла про сина, прекрасного як Аполлон. Навіть ім'я йому придумала — Модест. Але народилася дівчинка. Вона з'явилася на світ у вересні 1783 року в Києві, де на ту пору квартирував гусарський полк її батька. Маленьку назвали Надією. А через чотири місяці полк Дурова перевели до Херсона. Родина рушає за ним. Дорогою Надійка безупинно кричала. Зрештою, вона докричалася до того, що молода мати, не тямлячи себе від її криків, просто викинула немовля у вікно карети. Закричавлену дитину гусари передали батькові. Він притиснув дочку до грудей і — о диво! — вона закричала. «Дякуй Богові, що ти не вбивця!» — тільки й вимовив дружині нещасний батько.

Гусар у няньках

З того часу виховання своєї дочки ротмістр Дуров довірив літньому гусару Астахову.

Надя Дурова в молодості

Надія Іванівна, знову ставши матір'ю, старшою дочкою зовсім не цікавилася. Так ізмалку дівчинка опинилася під опікою чоловіка, який не знав нічого, окрім військової справи. ►

Надія Дурова в мундирі
Маріупольського
гусарського полку

Знак Військового ордену Святого Георгія. 1807 р.

Завдяки заслугам матері Івана було влаштовано в один із престижних навчальних закладів — Імператорський військово-сирітський будинок. Але, як не дивно, син першої російської жінки-офіцера обрав для себе не військову, а цивільну службу. Служив Іван Чернов у Петербурзі і вже у 30-річному віці дослужився до посади помічника столоначальника

Офіцер Лубенського гусарського полку. 1812–1814 рр.

її ліжечком стало сідло, іграшками — шаблі і пістолети, а колисковою — сигнал полкової труби. Через кілька років Андрій Васильович залишив військову службу і з усією родиною оселився в Сарапулі, де виклопав собі посаду городничого. Із нянькою довелося розлучитися. Тож вихованням дочки зайнялася Надія Іванівна. Вона вчила її того, що повинна вміти благородна дівчина, — шити, в'язати мереживо, вишивати. А батько подарував доньці черкеського жеребця Алкіда. Плутаючи мереживо і ламаючи невисні коклюшки, дівчинка мріяла скакати верхи і стріляти — давалася взнаки гусарська наука Астахова. До речі, верхи Надійка скакала набагато краще, ніж плела мережива.

Друге народження

Коли дівчині виповнилося 17 років, у будинку з'явилися женихи. Надія не була красунею, але дочка городничого була вигідною нареченою. Її видали заміж за дрібного чиновника Василя Чернова. У них незабаром народився син Ваня, утім, Надія, так і не пізнавши радості в сімейному житті, пішла від чоловіка. Дурова повертається до будинку батьків.

23-річна Дурова в батьківському домі прожила недовго. Вона шукає спосіб втілити в життя свою мрію — стати гусаром і присвятити своє життя служінню Батьківщині. У день своїх іменин, 17 вересня 1806 р., вона весело святкує разом з усіма родичами, а вже пізно ввечері рішуче обрізає свої коси, перевдягається у козацьку форму і, схопившись на вірного коня Алкіда, їде з дому. Із собою дівчина бере батькову шаблю, над якою клянеться носити її з честю. Почуття переповнюють молоду втікачку... Вона ніби народжується заново.

О. Верне.
Наполеон у битві при Фридланді

Кавалерист-дівчина

Наздогнавши козачий полк, Надія від-рекомендувалася Олександром Васильови-чем Соколовим і звернулася до керівництва із проханням прийняти її на службу. Але її мріям судилося збутися лише через рік: вона стає уланом Кінно-Польського пол-ку. Надія вчилася марширувати, володіти списом і шаблею, звикати до чобіт із вели-чезними шпорами і стрибати на коні через перешкоди. Полк переводять до Пруссії, і На-дія наважується написати батькові листа, щоби вимолити прощення за свій вчинок. Улан Соколов у боях при Гутштазі, Гейль-сберзі, Фрідланді виявляє виняткову хоро-брість. За порятунок пораненого офіцера його було представлено до нагородження Георгіївським хрестом. У цей час батько ▶

С. С. Щукін.
Портрет Олександра І.
1809 р.

Р. Волков.
Фельдмаршал М. І. Кутузов

Надія Дурова стала легендою ще за життя. Під враженням її щойно виданих «Записок кавалерист-дівичі» драматург Федір Коні 1836 року написав водевіль «Дівчина-гусар». Надія Андріївна погодилася відвідати прем'єру. 53-річна «Кавалерист-дівича», що мала чин офіцера, який командував сотнею гусарів, і не раз дивилася в очі смерті, бачила на сцені легковажну кокетку, яка, пританцьовуючи, співала: «Мундир, лампаси, еполети — як, справді, це мені пасує...» Не чекаючи фіналу вистави, Дурова пішла

Надії, отримавши листа від доньки, розпочинає активні пошуки втіачки, яка перебуває в діючій армії. Звістки про це дійшли до імператора Олександра І.

«Корнет! Ви жінка?»

Олександр І наказав рядовому Соколову з'явитися в Петербурзі. У Дурової відібрали зброю і як заарештовану, на перекладних відправили в ставку. Але командування полку дає блискучу характеристику Олександрю Соколову: відмінна поведінка, сумлінна служба, має стати гідним офіцером. Імператор був вражений. Він особисто вручив Надії Георгіївський хрест і запропонував повернутися до батька. Кавалерист-дівича впала на коліна. Вона благала імператора дозволити їй продовжити службу в армії й захищати Батьківщину. Імператор не тільки залишив жінку в армії, надав звання офіцера і призначив на службу в елітний Маріупольський полк, а й дарував Надії своє ім'я. Відтепер вона звалася Олександром Олександровим. Так із найвищого дозволу Надія Дурова залишилася служити в армії під вигаданим чоловічим ім'ям. Таємниця кавалерист-дівичі була збережена. І хоча в армії ходили чутки про жінку-офіцера, ніхто напевно нічого не знав.

Зустріч із Кутузовим

Вітчизняну війну 1812 року Дурова зустріла в чині підпоручика, але незабаром за бойові заслуги — хоробрість жінки була надзвичайною — вона дістала чин поручика. У її послужному списку битви під Смоленськом, Бородіно, де їй було тяжко контужено ядром в ногу. Після битви під Москвою Дурова дістає чин поручика. Рішуча Надія проривається до фельдмаршала Кутузова і стає його ординарцем. Незважаючи на наслідки контузії, Дурова активно береться

за виконання доручень, одночасно вона розвозить донесення і накази між полками. Але наслідки контузії були очевидні. І Кутузов відправляв її на лікування в тил.

У травні 1813 року вона знову в лавах російської армії, що звільняє Європу від французів. І знову кавалерист-дівця заявляє про себе під час облоги фортеці Модлін і взяття Гамбурга. 1816-го року, прослуживши десять років в армії, Надія Андріївна Дурова пішла у відставку в чині штабс-ротмістра, маючи, до того ж, право носити мундир.

Змінила шаблю на перо

Вона переїжджає до провінційного Сарапула, де батька на посаді городничого на той час змінив її брат — Василь Андрійович Дуров. У провінційному містечку Надія вражає обивателів своїм виглядом і своїми звичками. Дурова ходить у чоловічому одязі, курить трубку і говорить про себе винятково в чоловічому роді. Містяни зверталися до неї не інакше як «пане», «ваше благородіє» або «пане Олександров». Листи сина, що починалися зі слів «Дорога матінко», вона неодмінно спалювала. Іванові Надія Андріївна відповідала лише на листи, написані в діловому тоні.

1835-го року Дурова переїхала з Сарапула до Єлабуги. Домашнє життя видалося Надії нудним, і вона вирішила стати письменницею. Утім, щоденники і романтичні історії Дурова писала й раніше, тож тепер їх потрібно було обробити і доповнити. Свої записки вона надіслала О. С. Пушкіну. Олександр Сергійович і став першим видавцем її «Записок», якими дами і кавалери XIX ст. буквально зачитувалися. Щоправда, як це часто буває, національна героїня останні роки жила скрутно й самотньо. Надія Дурова — автор 14 романів і повістей, у тому числі фантастичних. Її ім'я ставили в один ряд із такими блискучими талантами,

як Карамзін, Баратинський, Денис Давидов. Утім, вона анітрохи не розбагатіла, змінивши шаблю на перо. Після смерті Дурової в будинку знайшли лише один рубль.

...Померла Надія Андріївна 1866 року на 83-му році життя, назавжди залишившись у пам'яті людей однією з перших жінок, що освоїли військову професію. Ховали Дурову з усіма військовими почестями. Перед її труною на оксамитовій подушечці несли Георгіївський хрест, вперше за всю історію його існування вручений жінці. На скромному надгробку було викарбовано: «Тут спочиває Н. А. Дурова, за наказом імператора Олександра I — корнет Александров...»

■
Наталя Морозова

В. І. Гау.
Портрет Н. О. Дурової.
1837 р.

Попри всі її дивацтва, містяни ставилися до Дурової прихильно. Вона була дуже чуйна і, користуючись родинними стосунками з городничим, постійно допомагала малознайомим або й зовсім незнайомим людям

День Сонця

1671

Капітан Блад викрав у Тауері коштовності британської корони

1928

Перша поява на екрані улюбленого мультиплікаційного героя — Міккі Мауса

1933

Зафіксовано першу появу чудовиська озера Лох-Несс у Шотландії, яке згодом назвали Нессі

1853

у США запатентовано згущене молоко

1921

У Франції випущено парфуми «Шанель № 5»

1715

У Франції випущено першу складану парасольку

День Перемоги

996

У Києві освячена перша на Русі кам'яна церква — Десятинна

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
нд	пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд	пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд

Міжнародний день трудящих

Міжнародний день сім'ї

Видатні по

1904

У Франції засновано ФІФА — Міжнародну федерацію футболу

1742

Полярний дослідник С. Челюскін на собачій упряжці досяг північного краю

1956

У Швейцарії пройшов перший конкурс пісні «Євробачення»

1884

Запатентовано пшеничні пластівці

1846

Бельгійський майстер А. Сакс запатентував саксофон

1498

Португальський мореплавець Васко да Гама відкрив морський шлях до Індії

1873

«День народження» американських джинсів

1911

Спущено на воду «Титанік»

16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд	пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд	пн	вт

Всесвітній день білявок

Родії травня

Київський Софійський собор будував зовсім інший князь

Нещодавно історики зробили гучну заяву. Виявилось, що відомий Софійський собор, який височіє в Києві, старіший аж на чверть століття. До недавнього часу датою створення Собору вважався 1037 рік. Але вчені довели, що Софія була побудована князем Володимиром Великим у період 1011–1018 рр.

Це відкриття вчені зробили під час досліджень храму, на стінах якого було знайдено давні графіті, зроблені у 20–30-ті роки XI століття. Вони однозначно вказують, що в цей час Софійський собор вже був діючим храмом. Тому історики вважають, що будівництво храму почалося не в 1030-х роках, а не пізніше 1011 року.

Закладання, або освячення, Софії Київської датують 4 листопада 1011 року.

pro-cikave.org.ua

Юним історикам

Історичні олімпіади

- Рекомендації;
- завдання;
- відповіді.

Збірник містить матеріали, що використовувалися на II, III та IV етапах Усеукраїнських учнівських олімпіад з історії. У збірнику наведено методичні рекомендації щодо підготовки до олімпіад та поглибленого вивчення історії; завдання, тести та зразки відповідей на них.

укр. мова, формат А5, м'яка обкладинка

Код: 23ПН1.336
ціна 25,90

Замовляй посібник уже зараз!

Книги можна замовити: за тел.: (057) 731-96-35; за адресою: 61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66, ВГ «Основа»; на сайті: www.osnova.com.ua; за ICQ: 551156379; SMS-замовлення надсилає на номер (067) 572-30-37. Вартість поштової доставки — 7,45 грн.

Будь готовий до будь-якого запитання з історії!

Горщик із казки

Наш журнал
продовжує
конкурс
«Бабусина скринька».

Сьогодні ми ознайомимо вас
із старовинними предметами
побуту — чавунцем та ухватом

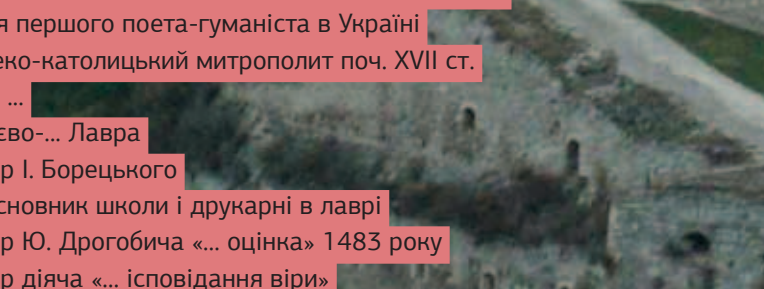
Позаторік на горищі в бабусі я знайшла дивний горщик. Він був маленький, але дуже важкий. А ще він був доволі незвичайної форми: широкий згори, горщик звужувався донизу. Виявилось, що це чавунець. У таких чавунцях років зі сто тому готували каші й борщі. Бабуся згадувала, що було дуже смачно! Щоби приготувати обід, чавунець треба було поставити в піч або на плиту з отворами — конфорками. Конфорки закривали спеціальними кільцями різного розміру. Адже якщо родина велика, то й чавунець мав бути трохи більшим. Щоби зняти з вогню приготовлену страву, використовували ухват, який робили у селянській кузні. До речі, ухват називали рогачем, тому що він дуже був схожий на бичачі роги. Поки бабуся розповідала, мені здалося, що чавунець — це чарівний горщик із казки, який готує сам. ■

Слава Жуковська, Харків

Усі слова в цьому кросворді починаються з літери П

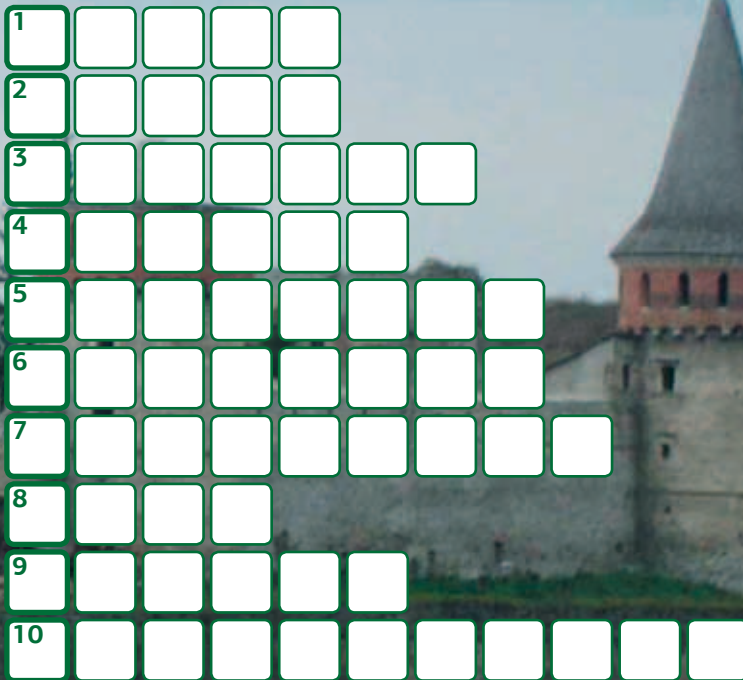
[illegible]

-
1. Ім'я засновника Києво-Могилянської академії
 2. Ім'я першого поета-гуманіста в Україні
 3. Греко-католицький митрополит поч. XVII ст.
 4. Річ ...
 5. Києво-... Лавра
 6. Твір І. Борецького
 7. Засновник школи і друкарні в лаврі
 8. Твір Ю. Дрогобича «... оцінка» 1483 року
 9. Твір дяча «... ісповідання віри»
 10. Твір, який є найкращим зразком української народної мови — «... Євангеліє»

культурний рух IV — першій і XVI ст.

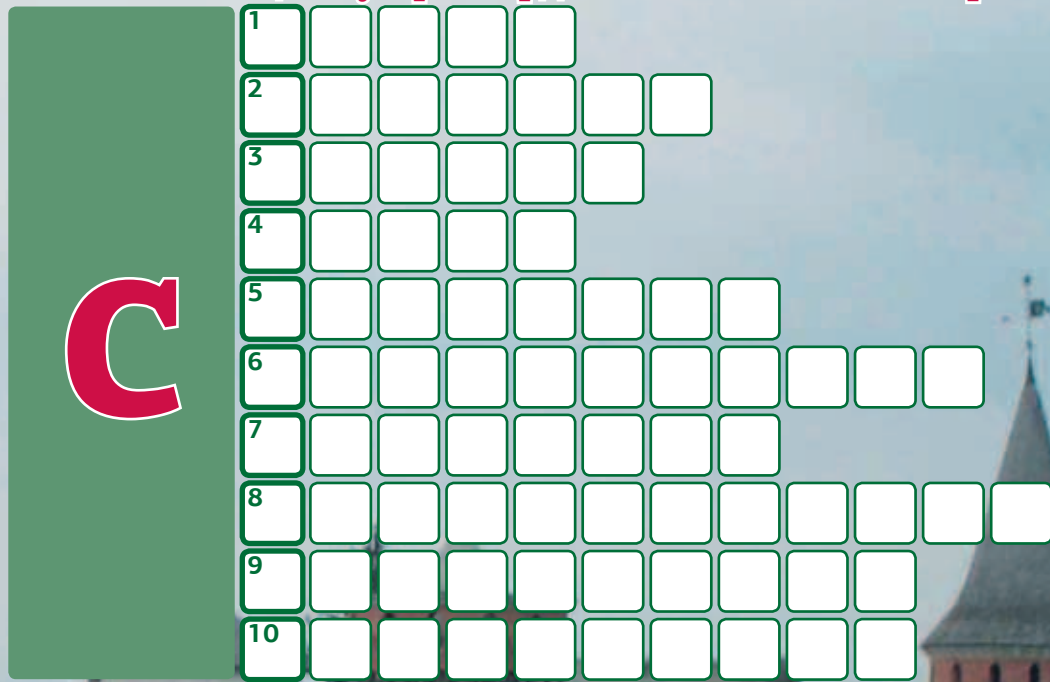
А в цьому кросворді всі слова починаються з літери Б

Б

1. Книга, надрукована І. Федоровичем в Острозі
2. Перший друкований підручник на Україні
3. Організації, що виникли на Україні для захисту православної віри
4. Автор «Лексикона славенороського»
5. Київський митрополит Іов — Іван ...
6. Наука, яку вивчали в навчальних закладах тогочасної України
7. Ректором цього університету був Ю. Дрогобич
8. Гуртожиток при колегіумі
9. Учитель у церковній школі
10. ... унія

Усі слова в цьому кросворді починаються з літери С

1. Учні братської школи
2. Ім'я автора поеми «Роксоланія»
3. Український поет Касіян ...
4. Батько П. Могили
5. Твір Л. Зізанія «Грамати́ка ...»
6. Одна з течій протестантизму, поширена в Україні
7. Український історик і філософ, автор твору «Зразковий підданий» ... Оріховський
8. Автор підручника для священників «Зерцало богословія»
9. Гетьман, який з «усім Військом Запорозьким» вступив до Київського братства
10. Ректор Острозької академії

Відповіді на кросворди, вміщені у журналі № 4

I.

1. Люблін 2. Наливайко 3. Ординація 4. Ясир
5. Річ 6. Чайка 7. Аслам 8. Магнат 9. Тарас
10. Станіслав 11. Воєводство 12. Опис
13. Скарб 14. Бунчук 15. Козак 16. Кіш
17. Шабля 18. Яків 19. Випищик 20. Конашевич

II.

1. Чигирин 2. Немирич 3. Конотоп 4. Путивль
5. Очаків 6. Вічний 7. Пушкар 8. Ржищів 9. Богун
10. Ніжин 11. Сірко 12. Олена 13. Ілля 14. Яким
15. Полк 16. Київ

III.

1. Мазепинці 2. Батулин 3. Затон 4. Цар
5. ВТР 6. Семен 7. Голіцин 8. Сорочинці
9. Кошовий 10. Києво 11. Два 12. Юра
13. Волго 14. Кочубей 15. Посполиті
16. Колегія 17. Лінія 18. Річ 19. Січ
20. Росія 21. Франція 22. Запорозці
23. Полтава 24. Петро 25. Мир 26. Тор
27. Павло 28. Варшава